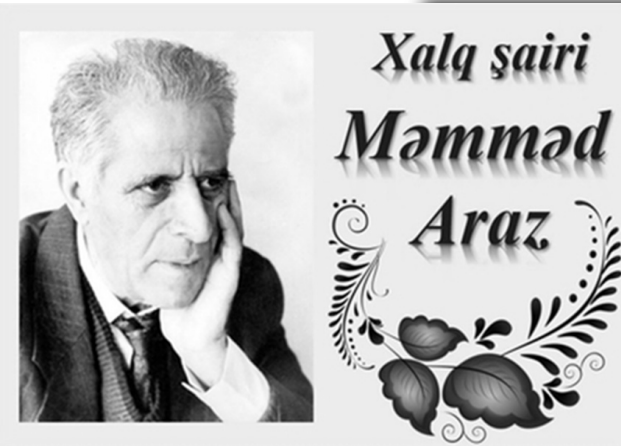

**Nə yatmısan qoca vulkan, səninləyəm !
Ayağa dur. Azərbaycan, səninləyəm !**

Azərbaycan poeziyasında sənəti şaxələndirən, ona yeni ideyalarla nəfəs gətirən və sözün ölçüsündən məhərtlə istifadə edən Məmməd Araz milli ədəbiyyatımızda söz mülkünün seçilən və sevgi ilə misraları oxunan qələm sahibləri sırasında ismini əbədləşdirən şair kimi qəbul olundu, zamanın məsafəsində xatırlanaraq, yad olunacaq ziyalı səviyyəsinə yüksəldi. Belə bir imicə sahib olan sənətkar söz aləmində fəlsəfi görüşlər ilə yadda qaldı. Dünyanı öz ölçüsü ilə qəbul edib, bəşəri meyarlar baxımından fəlsəfi düşüncələrinə yol açdı.

Vətən sevdalı bir şairin düşüncələri misralara köçdü. İsti nəfəsi ilə nəzmə çekdiyi misralarda pıçıltılı bir dünyadan boylanan şairin müdrik siması, portrer cizgiləri göz önündə canlanır. Azərbaycan ilə nəfəs alan, Azərbaycanın hər daşına, qayasına vurğun olan Məmməd Araz.

Bu, onun sənət meyarında insan düşüncəsini, idrakının qəbul edəcəyi dəyərləri əz etməsi, cəmiyyətdə fikir formalaşdıraraq böyük bir insan kütləsini şeirlərin təsirində həyatla birbaşa dialoq yaratmağa qadir olan şeir nümunələri ilə insanlara aşılandı. Bu gün Azərbaycan şeirinə klassik nümunələri ilə imza atmış sənətkarın doğum günüdür. Sənətə isti misraları ilə bir rəng gətirən Məmməd Araz 14 oktyabr 1933-cü ildə dünyaya göz açmış, özünəməxsusluğu ilə seçilərək sənət dünyasında da fərdi bir iz qoya bilmişdir. Şahbuz rayonunun Nurs kəndində anadan olan Məmməd Araz doğulduğu məkanda orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Pedaqoji İnstitutda təhsil alır. 1954-cü ildə ali təhsilini başa vuran Məmməd Araz əmək fəaliyyətinə doğma kəndindəki orta məktəbdə müəllimliklə başlayır, sonra Bakıya köçərək Azərbaycan Nazirlər Soveti yanında Baş Mətbuat İdarəsində müvəkkil işləyir. 1959-1961-ci illərdə Moskvada Yazıçılar İttifaqı nəzdindəki ali ədəbiyyat kurslarının müdavimi olur. Sonra "Ulduz" jurnalının məsul katibi, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatında baş redaktorun müavini vəzifəsində çalışır.

Şair, tərcüməçi, publisist kimi tanıdığımız şairin keçdiyi yol onu bir ziyalı olaraq tanıtdı. 1957-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olan Məmməd Araz əməkdar

mədəniyyət işçisi, əməkdar incəsənət xadimi, Azərbaycan dövlət mükafatı laureatı, Azərbaycanın xalq şairi adına layiq görülür və Azərbaycan Respublikasının "İstiqlal" ordeni, Azərbaycan Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanları ilə təltif edilir. Hacı Zeynalabdin Tağıyev adına milli mükafatın laureatı olur. Onun adına "Məmməd Araz" mükafatı təsis olunur. 1974-cü ildən ömrünün sonuna kimi "Azərbaycan təbiəti" jurnalının baş redaktoru vəzifəsində çalışır. Uzun müddət Yazıçılar İttifaqının poeziya bölməsinə rəhbərlik etdi. Yaradıcılıq yolunda kitablarının işıq üzü görməsi onun bu aləmdə daha da tanınmasına səbəb oldu. "Sevgi nəğməsi", "Üç oğul atası", "Araz axır", "Mən sənə taparam", "Anamdan yadigar nəğmələr", "Ömür karvanı", "İllərdən bəri", "Həyatın və sözün rəngləri", "Oxucuya məktub", "Aylarım, illərim", "Dünya sən, dünya mənim", "Dünya düzəlmir", "Daş harayı", "Yol ayrıcında söhbət", "Sənətdə son mənzil olmur" və s. kitabları onu daha da sevdirdi və oxucularla ünsiyyətin artırdı.

AZƏRBAYCAN POEZİYASININ PARLAQ SƏHİFƏLƏRİ

Tərcüməçilik fəaliyyəti də onun yaradıcılığını şaxələndirən bir faktordur. Belə ki, o, rus poeziyasının görkəmli nümayəndələrinin əsərlərini dilimizə çevirdi. S.V.Mixalkovun "Foma", M.Svetlovun "Şeirlər", N.A.Nekrasovun "Rus qadınları" və dünya şairlərinin şeirlərindən ibarət olan "Ocaq başında" kitabları Azərbaycan oxucusunu dünya ədəbiyyatına yaxınlaşdırdı. Məmməd Arazın bədii tərcümələri sayəsində isə Azərbaycan oxucusu dünya ədəbiyyatının bir sıra nümunələri ilə tanış olmaq imkanı qazandı. Eyni zamanda, şairin əsərləri ayrı-ayrı xalqların dillərinə tərcümə edilərək nəşr olundu.

Məmməd Arazın yarım əsr davam edən ədəbi yaradıcılığı XX əsr Azərbaycan poeziyasının parlaq səhifələrindən birini təşkil etdi. Şairin xalqımızın əsrlərlə formalaşmış yüksək mənəvi dəyərlərini tərənnüm edən

Vətən sevdalı böyük şair – Məmməd Araz

əsərləri insanlarımızı vətənpərvərlik və mübarizlik ruhunun aşılmasında böyük xidmətlər göstərdi. Onun xalqa bağlılıq, milli kolorit, rəvan dil və ahəngdarlıqla səciyyələnən poeziyasında yüksək vətəndaşlıq ruhu hökm sürür. Şairin qələmindən çıxan hər bir poeziya nümunəsi özünəməxsusluğu, orijinallığı və bədii məziyyətləri ilə seçilir.

Azərbaycanda istiqlal təfəkkürünün formalaşmasında və təkamülündə Məmməd Araz yaradıcılığının xüsusi rolu olub. O, xalq, cəmiyyət, milli dövlətçiliyimiz qarşısın-

da öz məsuliyyətini dərk edən əsil xalq şairi, Azərbaycan ziyalıları oldu. Onun vətənpərvərlik hissləri təcəssümü olan şeirlərində böyük sevgisini görürük:

Nə yatmısan qoca vulkan, səninləyəm !
Ayağa dur. Azərbaycan, səninləyəm !
Səndən qeyri,
biz hər şeyi bölə billik.
Səndən qeyri,
Biz hamımız ölə billik.

Zamanın diktəsi ilə yazıb-yaradan şairin misralarında həyat, torpaq sevgisi ali bir hiss olaraq təqdim edilir. Çox yüksək bir emosiya ilə Azərbaycan ərənlərinə müraciətində bir cəsarət, tələb var. Bu vətən oğluna bir çağırış, ruhdur. Əli silah, külüng, yaba tutan nişanlı ərleri oyadan misralarında şair üsyanı sezilməkdədir. Qız atası olan kəslərə hanı nərən, hanı səsin, hanı andın sualını ünvanlaması onları xirdalanmaqdan, kiçilməkdən uzaqlaşdırır:

**Yoxsa sən də yatmışlara, batmışlara,
Qeyrətini satmışlara xirdalandın?**

- deməsi ilə vətən oğlunu ayağa durmağa səsləyir. Sərhədinə yaxşı baxmaq üçün içindəki qorxunu boğmağı, ölümə qalımını ayırd etməsini məsləhət görür. "Dur özünü Boz Qurd elə!" qətiyyəti yetişən nəsil üçün bir qeyrət nümunəsi olacaq misradır.

DÜNYA SƏNİN, DÜNYA MƏNİM, DÜNYA HEÇ KİMİN

Məmməd Arazın məşhur olan "Dünya sən, dünya mənim" şeirində şair fəlsəfi ilə baş-başa qalır:

Bir taleyin oyununda cütələnmiş zərik,
Yüz il qoşa atılsaq da, qoşa düşmərik.
Bir zərrenin işığına milyonlar şərik,
Dünya sən,
dünya mənim,
dünya heç kimin...

Şairin yaradıcılığında müxtəlif məzmunlu şeirlərlə baş-başa qalırıq. Dünya, həyat və ölüm haqqında fəlsəfi düşüncələri insanı real həyatın həqiqətlərini dərk etməyə sövq edir. Bu poeziyada fikir yükü dərinləşir. Qarabağ dərdi, torpaqların işğalı şairin narahat dünya yaşamasına səbəb olur. İnsan etibar, fərdlərin bir-biri ilə xoş ünsiyyəti şairin fikir dünyasını şərtləndirən amillərdir. Onun saf, ali düşüncəsindən süzülən misralarında Məmməd Araz siması açıq-aydın görünür:

**Hər çətin anımda kəsən yanıma,
Axın ürəyimə gülüşlə, sözlə,
Mən öz varlığımı, öz ünvanımı
Tapıram hər yeni gəlişinizlə.**

Dünyadan köç edən şairin fəlsəfi görüşləri onu oxucular arasında əbədləşdirdi. Böyük sevgi ilə yaradan şair dünyası ilə böyük sevgi ilə də əhatə olunaraq əbədiyaşarlıq hüququ qazandı. Məmməd Araz dünyası poeziyasevərlərin dünyasına köçdü. Bir ömür fəlsəfəsi milyonların həyat yolunda meyara çevrildi.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev Xalq şairi, poeziyamızın istedadlı nümayəndəsi Məmməd Araz yaradıcılığına və şəxsiyyətinə daim yüksək qiymət vermişdir. Onun təkrarsız istedadı 1970-ci illərdə, Ulu Öndərin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə parlamışdır. 1975-ci ildə Azərbaycan Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanı ilə təltif olunan böyük şairə 1978-ci ildə "Əməkdar mədəniyyət işçisi" fəxri adı verilib, 1995-ci ildə isə ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən Xalq şairi Məmməd Araz "İstiqlal" ordeni ilə təltif edilib.

Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafındakı xidmətlərini nəzərə alan Prezident İlham Əliyev görkəmli sənətkarın xatirəsinin əbədləşdirilməsi, yubileylərinin keçirilməsi haqqında sərəncamlar imzalayıb. Bu sərəncamlar Azərbaycan ədəbiyyatının, bütövlükdə yaradıcı ziyalıların, o cümlədən Məmməd Araz sənətinin və şəxsiyyətinin böyük himayədarı, Ulu Öndər Heydər Əliyev ənənələrinin müasir şəraitdə uğurlu davamı kimi yüksək dəyərə malikdir. Böyük sənətkar 2004-cü ilin dekabrın 1-də Bakıda vəfat edib və Fəxri xiyabanda dəfn olunub.

Zümrüd BAYRAMOVA